

SLOVO

Jk 3,1-12

Mt 12,33-37

Dnešní texty Písma svatého se dotýkají jedné specifické oblasti našeho života. Všichni ji dobře známe. Jde o mluvení, o slova, jazyk, řečeno odborně o „verbální komunikaci“.

1) Slovo je darem

Asi všichni vnímáme, že slovo může být úžasným *darem*. Ať už myslíme na slovo mluvené, nebo na slovo psané, či zpívané, či jinak prostředkované – např. znakovou řečí – vždy se jedná o něco nesmírně cenného. Slovo je totiž – málo platné – tím nejzákladnějším a nejpoužívanějším prostředkem mezilidského dorozumívání. Pomocí slov člověk vyjadřuje a uchovává i pro další lidi a další generace cenné, moudré myšlenky, umělecká díla (básně, romány, písně), pomocí slov člověk může dokonce léčit nemocnou duši, potěšovat, posilovat, povzbuzovat, také vyznávat lásku druhému, pomocí slov si lidé mohou vyměňovat cenné a užitečné informace, pomocí slov se můžeme na něčem domlouvat, něco si vysvětlovat atd. atd. Těch užitek, které nám umožňuje slovo je mnoho a mnoho.

A my jako křesťané navíc víme a vyznáváme, že slovo se stalo nejen tím základním komunikačním prostředkem od člověka k člověku, ale také že Bůh sám využívá slovo k tomu, aby zjevil něco ze sebe samého. To, co o Bohu potřebujeme vědět máme zachováno formou nám srozumitelnou, tedy formou slova, formou Písma svatého. Bůh mluví s člověkem lidskou řečí, aby mu člověk mohl rozumět. Bůh se sklání na úroveň lidského vyjadřování a myšlení, aby mohl být poznán, aby s ním mohl být navázán osobní vztah.

Slovo je tedy obecně velice požehnaná a dobrá věc – ať už myslíme na ty vztahy mezilidské, nebo mezi Bohem a námi.

2) Slovo je prokletím

Nicméně pravdou také je (a o tom hovoří naše dnešní texty Písma sv. především), že tak jako všechno v lidském životě, tak i slovo bylo poznamenáno *hříchem*. A tak slovo už není jenom požehnaním a užitečnou věcí, ale může být a často také je *zlem*, které přináší zhoubu vztahům, ba dokonce – v krajním případě – i životům. Např. jak se zdá z některých vyjádřeních listu Jakubova, jeho adresáti zneužívali slova k vzájemným bojům, svárům, nevraživosti, závisti, svárlosti apod. (v. 14; 4,1-2).

Jakub tedy hovoří, pojednává o **jazyku**. A to ne z hlediska anatomického, že v přední části jazyka vnímáme slanou a sladkou chuť, po stranách kyselou a vzadu hořkou, ale hovoří o jazyku z hlediska etického, ba duchovního. Konkrétně: „*Je to zlo, které si nedá pokoj, plné smrtonosného jedu*“ (v. 8). Proto je užívání slova pro člověka, a zvl. pro člověka oddaného Kristu, něčím co by neměl v žádném případě podcenit.

Síla významu jazyka je dána tím, že jazyk sice údem v těle nepatrným, ale zato s ohromným potenciálem. Však se ne nadarmo říká, že slovo má moc. Dvě přirovnání, která ukazují, že i něco malého může způsobit velké věci, to jenom dokreslují. *Kormidlo* je nepatrná část lodi, právě tak *udidlo* není nic velkého – a přece pomocí těchto malých věcí stáčí kormidelník či jezdec velkou loď a silného koně kam chce.

A ta velká síly malého údu je, jak jsme si už pověděli, dvojsečná: „*Jím chválíme Pána a Otce, jím však také proklínáme lidi, kteří byli stvořeni k Boží podobě. Z týchž úst vychází žehnání i proklínání*“ (v. 9-10). Jednou přináší požehnání a užitek a podruhé zkázu. Ano – to vše je v moci jazyka, to vše je v moci slova. Nejen že slovo léčí, uzdravuje, ale také zabíjí. Je pravdou že stačí jen třeba krátká věta na to, aby podlomila vztah, který byl po dlouhou dobu budován. Stačí skutečně málo, aby slovo kazilo, bořilo a ničilo. Jakub říká: „*Považte, jak malý oheň může zapálit veliký les! I jazyk je oheň*“ (v. 5-6).

Známe to všichni z různých zpráv – jak ani ne malý oheň, ale pouhý cigaretový nedopalek způsobí požár. Taková může být a bývá i síla slova. Může způsobit požár, který se jen těžko hasí, spálit to, co třeba po léta rostlo a kvetlo; může způsobit rány, které se jen těžko léčí a hojí. Vyřčené slovo se může omluvit, vysvětlovat, ale už nikdy nejde vzít zpátky. Jak už jednou bylo vyřčeno, tak tu je. A i když by bylo odpuštěno, přece vzpomínka na něj může způsobit bolest ve zhojené jizvě, i když od utržené rány už uplynulo mnoho vody.

Jazyk je oheň. A tento obraz neznamena jen palčivost a bolest, kterou zlé užívání slova může způsobit, ale ukazuje i na rychlé šíření jeho dopadů. Oheň – zvláště je-li sucho se šíří velice rychle. Podobně dopad našich slov. Akce vyvolává reakci – zlé slovo vyvolává zlé slovo, na které se zase reaguje zlým slovem, a tak pořád dokola. Napětí graduje, slova se přiostrují, hlas se zvyšuje, někdy se do sporu zatáhnou další a další **až** ... v tom extrémním vyhocení může slovo skutečně zabít. Kolik vražd a násilností se odehrává ve vyhocené slovní atmosféře, v afektu!

Síla jazyka je veliká – v tom pozitivním smyslu, ale žel i v tom negativním. Navíc Jakub připomíná, že ačkoliv všelijaká zvířata člověk dokáže zkrotit a ochočit, tak „*jazyk neumí zkrotit nikdo z lidí. Je to zlo, které si nedá pokoj*“ (v.8). Možná jsme to vypožorovali sami na sobě. Dáme si předsevzetí, že budeme s druhými jednat a hovořit v duchu lásky a mírnosti, a přece to zase nevydržíme a vybuchneme, ublížíme – pak si to třeba vyčítáme...

A tady se můžeme ptát proč je jazyk někdy tak těžko ovladatelný?

3) Slovo je určováno srdcem

Pán Ježíš ukazuje, že problém našeho mluvení, našeho jednání s lidmi, naší komunikace vězí hlouběji než by si člověk byl někdy ochoten připustit. Říká v ev. podle Matouše: „*co z úst vychází, jde ze srdce*“ (15,18). A na jiném místě v tomtéž evangeliu: „*Čím srdce přetéká, to ústa mluví*“ (12,34) – což známe parafrázováno příslovím „co na srdci, to na jazyku“.

Velice zřetelně je zde potvrzeno, že problém našich slov je v první řadě problémem našeho vnitřního světa, našeho srdce. Nic nevyklouzne napovrch, co už předem nějakým způsobem nedozrálo uvnitř. Srdce je líheň našich slov, kormidelník a žokej našeho jazyka. Proto je jazyk tak těžko zkrotitelný jen dobrými úmysly a předsevzetími. Je totiž propojený, srostlý s naším srdcem – samozřejmě ne anatomicky, ale obrazně. Slovo je srostlé s nitrem člověka. A záleží především na tom, jaké to naše nitro, to naše srdce je.

Pán Ježíš uzdravil člověka, kterému moc zla způsobila slepotu a němotu. Hned vzápětí se pak Ježíš octl v konfrontaci s farizeji, kteří ho osočili slovy: „*On nevyhání demony jinak, než ve jménu Belzebula, knížete démonů*“ (Mt 12,24). Jinými slovy řekli: Ježíš je spojenec d'áblův. A po určitém vysvětlování jim musí povědět: „*Jak může být vaše řeč dobrá, když jste zlí? Čím **srdce** přetéká, to ústa mluví. Dobrý člověk z dobrého pokladu **srdce** vynáší dobré; zlý člověk ze zlého pokladu vynáší zlé. Pravím vám, že z každého planého slova, jež lidé promluví, budou skládat účty v den soudu. Neboť podle svých slov budeš ospravedlněn a podle svých slov odsouzen*“ (12,34-37). Možná nás zde překvapuje zvláštní přísnost Kristova namířena našim slovům. My si někdy řekneme: 'Slova plynou, voda teče', těch slov řekneme za život tolik, že na tom nějak zvlášť nezáleží, pokud někdy něco řekneme nevhodně či zle. Ale Kristus je náročný Pán. Říká, že z **každého** planého slova člověk složí účet v den posledního soudu. Volí zde zvláštní výraz: „plané“ slovo; lze ho přeložit také jako „prázdné, bezobsažné“. Jakoby tím chtěl varovat, že nejen vysloveně zlá slova škodí, ale také prázdné, bezobsažné plkání. Ne nadarmo upozorňuje sz kniha Přísloví, že „*Mnohomluvnost nezůstává bez přestoupení*“ (Př 10,19). Nemusí jít tedy vyloženě o věci jako jsou nadávky, urážky, sprostota, vulgarita, ponižování atd., ale může jít třeba i o prázdné tlachání a klevetění, o lichotky nebo naopak o libování si v drbech, které nemají daleko k pomluvám, o lehkovážná a povrchní hodnocení věcí nebo třeba o nevhodnou, nezkracenou zábavu a vtip.

Ježíš ještě dodává: „*Neboť podle svých slov budeš ospravedlněn a podle svých slov odsouzen*“. Jak je to možné? Cožpak naše spása závisí na tom, jak mluvíme? A musíme zde odpovědět jednoznačné ANO. Protože nic jiného Ježíš neříká. ANO – budeme „ospravedlněni“, případně „odsouzeni“ na základě svých slov. V jakém smyslu? V tom smyslu, že naše slova, podobně jako naše činy, dobře prozrazují, jaké je naše srdce. Je-li naše srdce plné Boha, plné toho „dobrého pokladu“ bude to také vidět i slyšet v dobrém činu a slovu, tedy v dobrém „ovoci“ života. Naopak naše zlá či planá slova mohou prozradit, že v našem srdci, v našem vztahu s Bohem není něco v pořádku. A platí to i naopak. Nejenže ze srdce vychází ovoce našich úst. Kniha Přísloví nám také říká, že to funguje i naopak: „*Nitro člověka se sytí ovocem úst, sytí je úroda rtů*“ (Př 18,20). Je to uzavřený okruh. Zlé srdce plodí zlá slova a zlé užívání slov utvrzuje zlé srdce.

4) Slovo je léčeno proměnou srdce

Jaký lék tedy Ježíš dává na nemocné, zlé, nešťastné užívání jazyka? „*Zasad'te*

dobrý strom, i jeho ovoce bude dobré“ (Mt 12,33). Dobrý strom je jiným vyjádřením pro dobře nastavené srdce člověka, tedy o srdce hluboce dotčené Bohem. Zasad' dobrý strom – otevři své srdce Bohu dokořán. Ze srdce, ve kterém je Bůh, nemůže vycházet zlé slovo. O tom nám něco řekl Jakub, když jsme četli, že pramen z jednoho zřídla nemůže dávat zároveň vodu sladkou i hořkou (v. 11). Pokud tomu tak u Jakobových posluchačů bylo – oni vskutku jedním jazykem chválili Boha i proklínali bratry – pak problém byl v tom, že do svého srdce Boha nepustili cele. Nebyli mu cele otevření a podřízeni (viz 4,7-10). Čím více budeme žít s Bohem a z Boha, tím více se to projeví i navenek, a naopak, čím více budeme žít ze sebe, i to se časem projeví. Ano, máme si dávat dobrý pozor na to, co ze svých úst vypouštíme, přemýšlet, než promluvíme, vážit slova. Ovšem více než křečovitě hlídání si jazyka je nám zapotřebí neustále si hlídat stav svého srdce, zkoumat, jestli naše nitro zdravě tepe z Boha, či naše tepny nekornatí pod nápořem cholesterolu našich vlastních představ a své vůle. Ptejme se: Jaké je ve skutečnosti naše srdce? Co v něm vězí. Jaký poklad ve svém srdci ukrýváme a z jakého pak vynášíme i navenek. Nezbavíme se úkolu sebekontroly ve slovech, ale ještě důležitější je kontrola stavu srdce. Srdce otevřené Bohu – to je základ, na kterém můžeme stavět všechny ostatní snahy.

A jelikož v tomto životě nebudeme nikdy lidmi hotovými, dokonalými, tak se potřebujeme znovu a znovu otevírat moci Boží lásky, moci Ducha svatého, která by naše srdce naplňovala a proměňovala. Účinnou prevencí proti duchovnímu infarktu je nám pak pravidelný modlitební pohyb. Modlitba tak může být i pomocí v odstraňování hnilobného „zápachu“ našich úst. V naší dnešní souvislosti třeba modlitba ze Žalmu 141: „*Hospodine, postav stráž k mým ústům, přede dveře mých rtů hlídku, nedej, aby se mé srdce přiklonilo ke zlu...*“ (Ž 141,2-3). Opět zde nacházíme spojení slov se srdcem. Potřebujeme se tedy modlit, aby Bůh proměňoval nejen naše chování a mluvení, ale také a především naše srdce, ze kterého vše ostatní vychází.

Kniha Přísloví se často zabývá problematikou lidského mluvení. Snad jedna věta za všechny, která vhodně naše přemýšlení shrnuje: „*V moci jazyka je život i smrt, kdo ho rád používá, nají se jeho plodů*“ (Př 18,21). Takovou závažnost dává jazyku Písmo, a slyšeli jsme i sám Ježíš. Jazyk má ve své moci život i smrt. Podle svých slov budeš ospravedlněn či odsouzen. Plody úst prozradí stav srdce. Pozvání k Bohu je pozváním uzdravujícím zlé nitro a planost slov. Kéž tomuto pozvání dokážeme dát sluchu a otevírat své srdce. Kéž pak také více přemýšlíme o svých slovech, jak působí na druhé, a tak také více poznáváme jazyk jako zdroj požehnání než jako působe zlého.